

Семенко С.В.,
професор кафедри журналістики
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

ТИПОВІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ОБРАЗУ СУЧАСНОЇ ЖІНКИ-ВОЇНА У ПОЛТАВСЬКІЙ ГАЗЕТНІЙ ПЕРІОДИЦІ

За останні сім років у суспільно-політичному житті українців змінилися ключові пріоритети, як і відбулися значні зміни у розумінні своєї національної ідентичності, цьому в першу чергу сприяли події Революції Гідності та російська військова агресія на сході України.

Українські ЗМІ змушені були перебудовувати в окремих аспектах свою редакційну політику, ці зміни торкнулися й регіональних газетних видань, зокрема й висвітленні теми російсько-української війни. Актуальність наукової студії зумовлюється потребою у характеристиці візуальних і текстових репрезентацій образів захисниць у полтавських регіональних виданнях як модусу зростання престижу оборонців державного суверенітету й територіальної цілісності нашої держави в сучасному українському суспільстві.

Зображення українських жінок-воїнів є одним із сегментів військової тематики у ЗМК, який формує громадську думку та пропагує загальнодержавні цінності. Авторки соціологічного дослідження «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО» у моніторинговому звіті зауважують: «Жінки АТО мають позитивний образ в медіа. Журналісти намагаються балансувати між чоловічними і жіночними характеристиками учасниць бойових дій, представляючи жінок АТО як гармонійне поєднання тендітності, краси, хоробрості, сили. Жінок описують як «тендітних», «войовничих», «красивих», «сміливих» «рятівниць» і «захисниць». Спостерігається героїзація і романтизація образу жінки в АТО: участь жінки в

антитерористичній операції є героїчним вчинком не залежно від посади»[1, 76].

Образ жінка-боєць можна знайти в репортажі «Красуня і війна» журналіста «Зорі Полтавщини» Олександра Клименка. 22-річного лейтенанта, начальника клубу Настю Дем'янову, автор називає «дівчиною-тростинкою», «юною красунею», «сонцем, вдягненим у військовий однострій», наголошує, що деякі військові зовуть її «донькою». Увагу читача зосереджують на тому, що молода дівчина командує дорослими солдатами-чоловіками. Журналіст відзначає й російське походження героїні, описує її як амбітну, вольову, цілеспрямовану людину: «Смілива дівка, не боїться нічого. У нас є такі мужики в п'ятдесят років, що поночі бояться вийти за поріг до вітру», — так про лейтенанта Анастасію Дем'янову говорить колега [2]. Репортаж, попри свою динамічність, побудований навколо одного персонажа: «Одна дівчина, 22-річна лейтенант Анастасія Дем'янова, і семеро дорослих дядьків вечеряли, коли сонце сідало, і розмовляли про одне – коли ж закінчиться ця клята війна...», – такими словами завершується публікація [2]. Образ жінки-воїна далеко не новинка для української преси, але руйнація стереотипів та нетиповість ситуацій приваблює читачів.

На сторінках «Вечірньої Полтави» видрукувано розлоге інтерв'ю «Для мене всі бійці – діти» із військовим медиком Євдокією Попович. Журналістка Ксенія Пантелєєва подає своєрідну сповідь безстрашної українки свідомої свого громадянського і професійного обов'язку, яка уже більше двох років працює в медпунктів селища Піски, постійно виїжджає на передову. Журналістка пише: «Медики не хочуть їхати у Піски, тому вона майже весь час там. Військові називають її «мамою Пісок»[1].

Героїня інтерв'ю розповідає про те, як після активної волонтерської допомоги та вахтової лікарської діяльності вирішила остаточно залишитися на передовій, щоб надавати медичну допомогу. Без пафосу героїня оповідає про фронтіві будні, про ставлення до неї українських військових («вони молодці, «тут стають рідними», бо тут «треба бути чесними»); про непрості стосунки із

місцевим населенням. Виваженими є відповіді Євдокії Попович на запитання журналістки: «Що найважче на війні?»: «Смерть. Тут здружуєшся і вживаєшся з усіма. Будь-який боєць стає близьким. Тут вони всі для мене діти, я їх так сприймаю» [1]. Серед тих позитивних моментів, які можна знайти у горнилі війни героїня називає: міцні характери українських бійців, воєнне братство, а найбільшим розчаруванням за роки війни називає героїня бездіяльність влади.

Трагедія миргородської родини Никоненків, у якої російсько-українська війна забрала батька й доньку відтворена у портретному нарисі з елементами інтерв'ю Ганни Волкової «Або я його, або він мене», – заступивши на позицію, що прострілюється, сказала снайпер Ярослава Никоненко. Супротивник натиснув на курок першим». В аналізованій публікації маємо портрет цілої військової родини захисників: батька Сергія й двох доньок: Богдани та Ярослави, які сміливо стали на захист своєї держави від російської агресії: «Ярослава була схожа на модель: струнка, підтягнута, спортивна, модно одягнена, – згадує директор Біликівської середньої школи Анатолій Карбан, товариш її батька. – І рішуча, дуже розумна. Від неї така потужна енергетика йшла! Але в Миргороді Ярослава з'являлася не так часто, тому тут більше знають молодшу дочку Сергія Никоненка Богдану. Це така шибайголова, що будь-якого чоловіка за пояс заткне. Але обидві його доньки – воїни за вдачею» [1]. Крок за кроком у публікації розкрито шлях на війні кожного члена родини, та все ж основний акцент зроблено на долі доньки Ярослави.

Відомій полтавській журналістці завдяки інтерв'ю з родичами та побратимами героїні нарису вдалося створити непересічний образ української захисниці з Миргорода, що віддала своє життя, відстоюючи територіальну цілісність і суверенітет України, котра «свідомо вибрала свою долю тому, що горіла бажанням помститися ворогові за смерть найближчої людини».

І побратими, і рідні захисниці, відповідаючи на запитання журналістки: як Ярослава Никоненко, несучи службу в Генштабі, опинилася на передовій висувають різні версії – від помсти за батька, участі в посиленій охороні

Президента на фронті до містичної «батько покликав доньку за собою», однак всі солідаризуються в тому, що «У Ярослави був внутрішній стрижень, який нікому не під силу було зламати. Їй вдавалося успішно проводити розвідку в оточенні ворога, зокрема і в його тилу» [1].

У нарисі журналістка показує різні іпостасі своєї героїні: люблячої мами й доньки, цілеспрямованого професіонала своєї справи, вправної захисниці України у складі 101-ї окремої бригади охорони Генерального штабу ЗС України: «Ця жінка була воїном від Бога: вміла прогнозувати бойові події, мала, так би мовити, «чуйку» на кожен рух. Їй вдавалося успішно проводити розвідку в оточенні ворога, зокрема і в його тилу. Служила в районі шахти Бутівка та на інших найскладніших ділянках» [1].

У провідних полтавських газетних виданнях спостерігається загальноукраїнська тенденція зображувати жінок-захисниць позитивно. Полтавські журналісти прагнуть знайти баланс між чоловічними і жіночними характеристиками захисниць, водночас представлять в образах учасниць бойових дій гармонійне поєднання тендітності, краси, хоробрості, сили. Проглядається й тенденція й до героїзації і романтизації образу жінки на війні.

Аналіз публікацій про жінок-захисниць у полтавських газетних ЗМІ не тільки засвідчив, що абсолютну відсутність негативних образів захисниць, а й відсутність гендерних стереотипів та звинувачень жінок-воїнів у «легковажності, маскулінності, невиконанні традиційно жіночих функцій, майже не зустрічається віктимізація жінок в АТО» [3, 77]. На жаль, полтавські медійники не порушують у своїх публікаціях важливих проблем жінок на війні, як-то: «незабезпеченість жінок формою, засобами гігієни та медичним обслуговуванням, ні про посттравматичні стресові розлади, труднощі реінтеграції, отримання статусу учасниці бойових дій» [3, с. 77].

Творячи візуальний образ захисниць України редакції «Зорі Полтавщини», «Вечірньої Полтави» представляють цінності та норми, притомі українському суспільству. Жінки-воїни репрезентовані через портретне фото, групові зображення. Часто інтерв'ю з жінками-захисницями про фронтові

будні супроводжуються фото з місця служби. Навіть на рівні візуального контексту журналісти намагаються репрезентувати жінку на війні позитивно.

Отже, у більшості публікацій про полтавських захисниць України відсутній надмірний пафос й урочиста патетика. Такі публікації є не тільки даниною пошанування пам'яті загиблим захисницям України, а й нагадуванням сучасникам і майбутнім поколінням про важливість консолідації нації перед ворожою агресією.

Список використаних джерел

1. Вечірня Полтава: Загальнодержавне інформаційно-політичне видання. – Річники газети за 2016–2020 рр.
2. Зоря Полтавщини: Всеукраїнська громадсько-політична газета. Річники газети за 2016-2020 рр.
3. «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО (соціологічне дослідження) / за заг. ред. Тамари Марценюк. Київ : ФОП Клименко, 2016. 80 с.

Сірінюк-Долгарьова К.Г.,
*доцент кафедри журналістики,
Запорізький національний університет*
Стеценко Л.Г.,
*магістр української філології,
Запорізький національний університет*

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ, УКРАЇНСЬКІ СВИТОГЛЯДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ПОШУКИ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ЄВГЕНА ГУЦАЛА

Одним з перших публіцистів, який на початку 1990-х років свідомо, ґрунтовно і послідовно висловлював свою позицію щодо незалежного шляху української нації, був Євген Гуцало, з-під пера якого вийшов цикл публіцистичних статей «Ментальність орди». Порушені публіцистом